

VEŠTNIK

Letnik XXIX.

Celovec, petek, 5. april 1974

Štev. 14 (1653)

AVSTRIJA MORA SPOZNATI

kam vodi dopuščanje narodne nestrpnosti in šovinističnih izpadov proti Slovincem

„Narodne manjšine tu in onstran meja so pomemben dejavnik zblizanja med sosednimi deželami, ki take odnose gradijo in utrjujejo, seveda pod pogojem, da jim je omogočen vsestranski razvoj in uresničevanje njihovih narodnih pravic. Čeprav smo v tem pogledu z deželami, na katere meji Slovenija, dosegli določene rezultate, pa s tem ne moremo biti povsem zadovoljni, posebno ko gre za očitno kršenje pravic slovenske manjšine, ki so določene v mednarodnih pogodbah, kot je to primer v sosednji Avstriji.“

Tako je poudaril predsednik CK ZK Slovenije Franc Popit v intervjuju sarajevskemu „Oslobodjenju“, ko je odgovarjal na vprašanja o pogojih, v katerih žive jugoslovanske manjšine v sosednjih državah. Popit je dejal, da je ne le slovenska marveč tudi vsa jugoslovanska javnost ogorčeno reagirala na izpade šovinističnih in neonacističnih sil proti Slovincem v Avstriji. Ti dogodki so bili resen dokaz, da dopuščanje narodne nestrpnosti in šovinističnih izpadov proti Slovincem ni vplival le na dobrososedske odnose med Avstrijo in Slovenijo, temveč ogroža tudi demokratične pridobitve v sami Avstriji. „Zato upamo,“ je naglasil Popit, „da bo avstrijska vlada in da bodo demokratične sile v Avstriji pravočasno upoštevale to svarilo in da ne bo-

je sprožila val ogorčenja in protestov po vsej Jugoslaviji, je Popit izjavil: Smatramo, da je italijanska vlada s tem korakom zavzela skupno stališče z najbolj reakcionarnimi italijanskimi imperialističnimi krogi in se s tem spustila v zelo nevarno igro, ki resno ogroža ne samo dobre odnose med Italijo in Jugoslavijo, temveč tudi demokratične pridobitve italijanskega ljudstva. ZK Slovenije je najodločneje protestirala proti takemu stališču italijanske vlade ter opozorila, da nota ruši dobre odnose med Italijo in Jugoslavijo, je pa istočasno tudi udarec naporom za utrjevanje miru in varnosti v Evropi, ker napada eno osnovnih načel, na katerih temelji evropska varnost, to je spoštovanje teritorialne integritete in nedotakljivosti meja. Taka politika pomeni izzivanje demokratičnih sil v Italiji ter odpiranje vrata fašističnim elementom v italijanski politiki, ki v zadnjem času vedno bolj dvigajo glavo.

„V stališču centralnega komiteja smo poudarili pripravljenost za nadaljnjo graditev odnosov dobrega

sosedstva z Italijo,“ je izjavil Franc Popit, „toda edino na osnovah spoštovanja suverenosti in nedotakljivosti naših meja in stvarne dobre volje. To stvarno dobro valjo pa mora izraziti italijanska vlada.“

Medtem se v Jugoslaviji nadaljuje protestno gibanje proti poskusu Italije, da bi ponovno „odprla“ vprašanje italijansko-jugoslovanske meje. Nota italijanske vlade, ki vsebuje ozemeljske zahteve do Jugoslavije, pa je naletela na negativen odmev tudi na konferenci o evropski varnosti v Ženevi, kjer pravkar pripravljajo formulacijo načel o nedotakljivosti meja in spoštovanju ozemeljske suverenosti. V krogih konference se zato sprašujejo, zakaj je italijanska vlada naredila to potezo prav v tem trenutku. Medtem ko zavračajo pojasnilo italijanske delegacije, da gre za „golo naključje“, pa ocenjujejo odločen nastop jugoslovanske delegacije spričo napada italijanske vlade na ozemeljsko suverenost Jugoslavije kot zelo utemeljen.

Politični opazovalci so prepričani, da italijanska delegacija ne želi, da bi o tem vprašanju govorili na konferenci v Ženevi. Nasprotno pa v krogih jugoslovanske delegacije poudarjajo, da je vprašanje odprto, ker ga je odprla italijanska vlada, in da bo odprto vse dolje, dokler se Italija na tej konferenci in drugje ne bo odrekla svojim ozemeljskim zahtevam proti Jugoslaviji.

Ali je zahteva po pravici res le „gledališče najslabše vrste“?

Na sodišču v Železni Kapli je bila prejšnji teden obravnava, ki je na zahtevo ene od strank potekala v smislu predpisov zakona o slovenskem jeziku pred sodišči iz leta 1959. Razpravo je vodil sodnik dr. Stotter, čigar „neodvisne“ interpretacije določil omenjenega zakona so bile pred nedavnim zadnji povod, da sta obe osrednji organizaciji koroških Slovincov zahtevali sklicanje izredne seje kontaktnega komiteja, kjer bi obravnavali vrsto konkretnih pritožb v zvezi z izvajanjem zakona o sodnem jeziku ter razpravljali sploh o restriktivni praksi pri izvajanju tega zakona in o potrebnih izboljšavah sedanjih tozadevnih predpisov.

Tokrat ne gre toliko za vprašanje, v koliko in kako je sodnik pri zadnji razpravi v Železni Kapli ravnal po predpisih, ki jih vsebuje omenjeni sodni zakon. Vsekakor pa je razprava pokazala, da vprašanje slovenskega uradnega jezika pred sodišči v smislu člena 7 državne pogodbe s tem zakonom nikakor ni zadovoljivo urejeno, na kar smo koroški Slovenci dovolj jasno in odločno opozarjali že pred njegovim nastankom in še posebej potem, ko je bil sprejet mimo vseh naših upravičenih pomislekov in brez upoštevanja naših utemeljenih predlogov. Takratne naše pridržke in opozorila sedanja praksa v polni meri potrjuje ter postavlja na laž zagotovila vseh tistih, ki trdijo, da je koroškim Slovincem zagotovljena enakopravnost — tudi jezikovna — pred sodišči.

Še posebej pa takšna praksa, kot zadnjič v Železni Kapli, razgalja izjavo predstavnika pravosodnega ministrstva sekcijskega svetnika dr. Petra Raindla, ki je na seji kontaktnega komiteja dne 19. februarja opozorila slovenskih zastopnikov na nezadovoljivo izvajanje zakona o sodnem jeziku izrecno zavrnil s trditvijo, da za pritožbe ni povoda, ker da so uradniki in sodniki na

okrajnih sodiščih v Pliberku, Železni Kapli in Borovljah dvojezični. Bolje bi bilo, če bi se predstavnik pristojnega in neposredno odgovornega ministrstva pripravil o dejanskem stanju, kakor da upravičene pritožbe prizdete manjšine oblastno zavrača z neresničnimi trditvami.

Vendar pa vse to še ne daje pravice časopisnim mazačem, da sodno obravnavo, ki zato, ker sodnik ne obvlada obeh jezikov, poteka dvojezično le s pomočjo tolmača, prikažejo kot „gledališče najslabše vrste“, ker „igrajo komad brez smisla“. Dobesedno to si je namreč v svojem poročilu o obravnavi v Železni Kapli dovolila Kleine Zeitung, ki je s tem — morda nehoti — spet enkrat povsem jasno pokazala svoj resnični odnos do slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem in njenih pravic. Poročilo v Kleine Zeitung je višek nersramnosti in izraz herrenvolkovske prepontence, ki jo je bilo prav v tem listu že večkrat zaslediti.

Takim in podobnim pisunom je treba jasno povedati, da gre pri njihovem „gledališču najslabše vrste“ za avstrijsko sodišče, ki je po določilih državne pogodbe in zveznega zakona dvojezično; pri njihovem „komadu brez smisla“ pa za uveljavljanje pravice, ki jo državna pogodba in zvezni zakon zagotavljata avstrijskim državljanom slovenske narodnosti, nikakor pa ne za „zasebno zadoščenje“, za katero je treba „nekaj več plačati“.

Taka namigovanja se povsem ujemajo z bolj ali manj prikritim razburjenjem, da se koroški Slovenec, ki obvlada nemščino, pred sodiščem posluži svojega materinega jezika. Vse skupaj pa ima očitno namen, da bi ljudi zastrašili (s svarili pred večjimi stroški) in jih odvrgli od zahtev po pravicah, zagotovljenih v državni pogodbi — potem pa svetobližno zapisali: dali smo jim vse pravice, pa se jih nečje poslužiti.

ÖVP za ugotavljanje

Tudi koroška ÖVP je zdaj — le nekaj dni za socialisti — predstavila javnosti osnutek svojega volilnega programa za zakonodajno dobo koroškega deželnega zbora od 1975 do 1980.

Program ÖVP je v marsičem bolj podoben volilni propagandi opozicijske stranke, kot pa stvarnim predstavam stranke, ki že vsa leta soodloča in torej tudi soodgovarja za politiko dežele. Veliko je namreč stvari, ki se v teoriji slišijo kar lepo, precej drugače pa je s praktičnim izvajanjem.

V določeni meri velja to tudi za stališče, ki ga koroška ÖVP zavzema do manjšinske problematike. ÖVP je pripravljena priznati pripadnikom slovenske narodnostne skupnosti pravice, ki jih zagotavlja državna pogodba — „v kolikor le-ta (manjšina — op. ured.) stoji na tleh danih in zgodovinsko nastalih razmer“. Hkrati pa poudarja, da morejo kot podlaga za pravično rešitev veljati le svobodno priznavanje prizadetih in številčno razmerje v upravnih področjih, ki pridejo v poštev.

Če temu dodamo še izjavo predsednika Bacherja, ki je menil, da pričakuje ÖVP rešitev „ob sodelovanju prizadetega prebivalstva“, potem je povsem jasno, da ÖVP slejkoprej vztraja na svoji stari zahtevi po ugotavljanju manjšine, v kolikor „sodelovanje prizadetega prebivalstva“ — kakor so pokazali dogodki leta 1972 — ne pomeni sploh preprečitev slehernega reševanja odprtih vprašanj slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem.

Socialisti utrpeli izgube

Zadnje nedeljo so bile na Solnograškem deželnozbornem in na Tirolskem (z izjemo Innsbrucka) občinske volitve. V obeh primerih so socialisti — kakor že pri drugih lokalnih odločitvah po zadnjih državnozbornih volitvah — utrpeli precejšnje izgube, medtem ko je ÖVP vidno povečala svoj vpliv.

Na Solnograškem je ÖVP dobila 47,10 % glasov (pri zadnjih deželnozbornih volitvah leta 1969 je imela 40,72 %, pri državnozbornih volitvah leta 1971 pa 42,55 %), SPÖ 36,25 % (leta 1969: 40,41 %, leta 1971: 45,19 %), FPÖ 15,49 % (1969: 18 %, 1971: 11,49 %), KPÖ 1,16 % (1969: 0,69 %, 1971: 0,77 odstotka).

Na Tirolskem pa je bil izid volitev naslednji: ÖVP 67,94 % (pri zadnjih občinskih volitvah leta 1968: 65,07 %, pri državnozbornih volitvah leta 1971: 59,22 %), SPÖ 23,36 odstotka (1968: 26,87 %, 1971: 35,81 %), FPÖ 4,24 % (1968: 3,98 odstotka, 1971: 4,51 %), na različne imenske liste pa je odpadlo 4,47 odstotka glasov, medtem ko so jih leta 1968 dobile 4,08 %.

Vzroke za sedanje nazadovanje števila glasov za SPÖ vidijo politični opazovalci v treh smereh: treba jih je iskati pri lokalnih dejavnostih enako kot na državni ravni, poleg tega pa gre še za „naravni pojav“, da je stranka, ki je trenutno na oblasti, pač najbolj izpostavljena in zato tudi najbolj krizirana. Posebno zadnje okolnost je ÖVP uspešno izkoristila, vprašanje je samo, ali bi tedaj, ko bi spet dobila poverjeno odgovornost, tudi znala tako uspešno spremeniti besede v dejanja. Dokler pa je v opoziciji, je seveda lahko radodarna z obljubami — saj jih ji ni treba izpolniti.

Vzroke za sedanje nazadovanje števila glasov za SPÖ vidijo politični opazovalci v treh smereh: treba jih je iskati pri lokalnih dejavnostih enako kot na državni ravni, poleg tega pa gre še za „naravni pojav“, da je stranka, ki je trenutno na oblasti, pač najbolj izpostavljena in zato tudi najbolj krizirana. Posebno zadnje okolnost je ÖVP uspešno izkoristila, vprašanje je samo, ali bi tedaj, ko bi spet dobila poverjeno odgovornost, tudi znala tako uspešno spremeniti besede v dejanja. Dokler pa je v opoziciji, je seveda lahko radodarna z obljubami — saj jih ji ni treba izpolniti.

Pompidou umrl

V torek zvečer je v Parizu v starosti 62 let umrl predsednik francoske republike Georges Pompidou.

Ze dalj časa je moral predsednik Pompidou zaradi boleznih pogosto prekinjati svoje obveznosti, kljub temu pa je vest o njegovi smrti prišla nepričakovano.

Georges Pompidou je postal predsednik francoske republike leta 1969, ko je takratni predsednik de Gaulle odstopil. Do izvolitve novega predsednika bo posle državnega poglavarja opravljal predsednik senata Alain Poher.

7. kongres ZKS

V Ljubljani zaseda te dni 7. kongres Zveze komunistov Slovenije, na katerem se je zbralo 618 delegatov (479 delegatov je bilo izvoljenih, 139 pa jih ima pravice delegatov po statutu ZKS) ter okoli 250 gostov.

Naloga kongresa je, da idejno začrta smernice nadaljnjega političnega, samoupravnega in gospodarskega delovanja ter opredeli naloge, ki jih imajo oziroma jih bodo imeli pri tem komunisti. Priprave na kongres so sovpadale s sprejemanjem nove ustave ter s predvillno dejavnostjo, tako da so potekale v vzdušju široke in izredno živahne politične dejavnosti.

do dopuščale take negativne in destruktivne dejavnosti.“

Republika Slovenija — je dejal Popit — se v okviru enofne zunanje politike Jugoslavije zavzema za vsestranski razvoj odnosov s svojimi sosedi, za napredek medsebojnega spoštovanja na osnovi enakopravnosti in nevmešavanja v notranje zadeve. V tem smislu bo tudi v bodoče konstruktivno prispevala h graditvi dobrososedskih odnosov, pri čemer se zaveda, da je uspeh teh naporov odvisen od skupnega zavzemanja vseh zainteresiranih držav za premostitev ostankov preteklosti.

Glede note italijanske vlade, ki

Prenehati je treba s spreminjanjem meja in začeti z ustvarjanjem pogojev za svobodno gibanje ljudi

POŠIROKEM SVETU

STOCKHOLM. — V Stockholmu je prejšnji teden zasedala mednarodna konferenca o Vietnamu, na kateri je sodelovalo več kot 300 delegatov iz 60 držav in mednarodnih organizacij. Ob koncu dela so sprejeli resolucijo, v kateri je ugotovljeno, da ameriška vlada kljub podpisu pariškega mirovnega sporazuma ni končala svoje vojaške navzočnosti in vmešavanja v notranje zadeve Južnega Vietnama, temveč nadaljuje Nixonovo doktrino o vzpostavljanju neokolonializma ter krepi vojaško in gospodarsko moč saigonskega režima. Resolucija vsebuje tri temeljne zahteve: Amerika naj takoj neha z vmešavanjem v notranje zadeve Vietnama in naj izpolni svoje dolžnosti in obveznosti, predvidene s pariškim sporazumom; saigonski režim naj takoj konča z vojaškimi operacijami in striktno spoštuje sporazum o premirju; udeleženci konferenče podpirajo najnovejši program časne revolucionarne vlade Južnega Vietnama.

BEOGRAD. — V zvezni skupščini SFR Jugoslavije so izglasovali zakon o temeljni varnosti cestnega prometa. Zakon med drugim določa, da smejo imeti vozniki-amaterji v krvi le do 0,5 promila alkohola (pri nas v Avstriji znaša zgornja dovoljena meja 0,8 promila — op. ured.); za poklicne voznike pa to določilo ne velja. Prvotno so nameravali splošno prepoved alkohola uvesti za vse voznike potem pa so se predvsem iz ozirov na tujski promet po dolgi razpravi odločili za 0,5 promila.

WASHINGTON. — Ameriški zunanji minister Henry Kissinger je po svojem nedavnem obisku v Moskvi, kjer je imel pogovore z vodilnimi sovjetskimi funkcionarji, napovedal, da bo sovjetski zunanji minister Andrej Gromiko sredi aprila prispel v Washington, kjer bo s Kissingerjem nadaljeval razgovor o predlaganem sporazumu o omejitvi strateškega oboroževanja. Konec maja pa namerava Kissinger ponovno potovati v Moskvo, da bi pripravil sovjetsko-ameriški vrh, predviden za letošnji junij.

RIM. — V prostorih organizacije Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (FAO) se je prejšnji teden začela medparlamentarna konferenca držav, ki mejijo na Sredozemsko morje. Konferenca je bila sklicana zaradi vedno večje zaskrbljenosti, ki jo povzročata naraščajoče onesnaženje tega morja, na katerega obalah živi več kot 100 milijonov ljudi, katerih število pa se v poletnih mesecih zaradi dotoka turistov poveča celo na 150 milijonov. Strokovnjaki so izračunali, da se vode Sredozemskega morja pomešajo v celoti z vodami Atlantskega oceana v enem stoletju. To pomeni, da bi vsako večje onesnaženje tega morja utegnilo hudo prizadeti morsko favno ter sploh vse naravno okolje. Vprašanje onesnaženja Sredozemskega morja pa ne zadeva samo obalne države, temveč tudi tiste, kjer tečejo reke, ki se vanj zlivajo. Zato bi bilo treba doseči sporazum, ki bi obvezoval države, katerih vode se iztekajo v Sredozemsko morje, da sprejmejo ukrepe s katerimi bi preprečili onesnaženje.

LJUBLJANA. — Po temeljitih posvetih so se v posameznih republikah in avtonomnih pokrajinah sporazumeli glede kandidatur, ki jih bodo predlagali za predsedstvo SFRJ. Delegati republik in pokrajin so: SR Slovenija — Edvard Kardelj, SR Srbija — Petar Stambolić, SR Hrvatska — Vladimir Bakarić, SR Bosna in Hercegovina — Cvijetin Mijatović, SR Črna gora — Vidoje Žarković, SR Makedonija — Lazar Koliševski, SAP Kosovo — Fadil Hoxha in SAP Vojvodina — Stevan Doronjski.

NIKOZIJA. — Vodja turške narodnostne skupine na Cipru Rauf Denktaş je po vrnitvi iz Ankare izjavil, da vodilne turške osebnosti podpirajo stališče, naj bi odnose med ciprskimi Grki in Turki uredili „na federalni podlagi“. Ciprski minister za notranje zadeve Joanides pa je na to izjavo naglasil, da je predlog o kakršnikoli federalni ureditvi na Cipru „absolutno nesprejemljiv“.

KAIRO. — Konec minulega tedna so se v Aleksandriji sestali egiptovski predstavniki z ameriški in britanski strokovnjaki, da bi se dogovorili o podrobnostih v zvezi s čiščenjem Sueškega prekopa. Za odstranitev 10 velikih ladij, potopljenih v prekopu med vojno leta 1967, in 55 manjših plovil bodo menda porabili 6 mesecev. Mine in drugo razstrelivo pa bodo iz prekopa odstranili — kakor je sporočila uprava Sueškega prekopa — šele v 10 in ne v 3 mesecih, kot je bilo prvotno napovedano.

RIO DE JANEIRO. — Med poplavam, ki so zajele južna območja Brazilije, je po uradnih podatkih zgubilo življenje več kot 500 ljudi, okrog 250.000 oseb pa je ostalo brez strehe. Mrlič se žigajo, da bi preprečili izbruh nalezljivih bolezní.

V Ljubljani je prejšnji teden na zborovanju političnega aktiva govoril član predsedstva Zveze komunistov Jugoslavije in član sveta federacije Edvard Kardelj, ki je obširno prikazal aktualna vprašanja notranjega in zunanjepolitičnega položaja Jugoslavije.

Posebno obširno je Edvard Kardelj govoril o pojavih in dogodkih v minulem obdobju, ko je zaradi oportunitizma in liberalizma prihajalo do neenotnosti znotraj političnega vodstva. Ugotovil je, da je ZKJ znova utrdila enotnost svojih vrst in socialističnih sil, vendar pa ji zdaj nasprotniki očitajo, da se je odrekla demokraciji in demokratičnim oblikam boja mnenj. Te očitke je zavrnil, da ni mogoče govoriti, da je nekdo za program ZK, za marksizem in za samoupravljanje, če s svojimi postopki v praksi krepi moč nasprotnikov socialističnega samoupravljanja in s tem spodkopuje družbeno vlogo delavskega razreda.

V svojem govoru je Kardelj naglasil, da bo delavski razred uspešno uresničeval svojo vodilno vlogo, če bodo delovni ljudje združeni tako v samoupravnem združenem delu in drugih samoupravnih skupnostih, kakor tudi v ZK in drugih razrednih družbenopolitičnih organizacijah. „Zveza komunistov si torej ne lasti političnega monopola, bori se za vladajočo vlogo delavskega razreda, tesno povezanega z vsemi sloji delovnega ljudstva. Ključne pozicije našega družbenega sistema naj bodo zato v rokah progresivnih socialističnih sil, demokracijo pa si v tej zvezi lahko predstavljamo le kot demokracijo v socializmu in ne kot orožje boja proti socializmu.“

Del svojih izjav je posvetil Kardelj zunanjepolitičnim vprašanjem ter je naglasil, da Jugoslavija danes ni več balkanska provinca, gospodarsko in politično odvisna od imperialističnih velesil, marveč ima neodvisna socialistična Jugoslavija danes ugledno mesto med narodi sveta. Jugoslavija je ena vplivnih članic skupnosti neuvrščenih dežel. To pa je — poleg njenega socialističnega in samoupravnega značaja — tudi razlog, da se v zadnjih letih množe poskusi pritiska nanjo in posrednega vmešavanja v njene notranje zadeve.

„Ni izključeno,“ je dejal Edvard Kardelj, „da gre v dobršni meri prav takim nameram pripisati tudi nedavno noto italijanske vlade, s katero se je solidarizirala oziroma poistovetila z določeniimi profijugoslovanskimi stališči najbolj nazadnjaških krogov italijanske iredente in fašističnega nacionalizma. Bilo bi namreč manj čudno in bolj razumljivo, če bi Jugoslavija zahtevala revizijo meja, kajti ob koncu zadnje svetovne vojne je bilo Jugoslaviji oziroma slovenskemu narodu odvzeto precej njegovega narodnostnega ozemlja tako v coni A kakor izven nje. Toda mi smo z meddržavnimi pogodbami ustvarjeno stanje sprejeli kot izhodišče za vse naše odnose z Italijo. To nismo storili zato, ker bi bili zadovoljni s tako razmejitvijo, ali zato, ker je bila pravica močnejša na drugi strani, temveč predvsem zato, ker smo verjeli in tudi danes verjame, da bo Evropa v drugi polovici 20. stoletja bogatejša za spoznanje, da je potrebno prenehati s spreminjanjem meja, pač pa začeti z njihovim ukinitvjem in ustvarjanjem pogojev za svobodno gibanje ljudi, ne glede na njihovo nacionalno in državno pripadnost.“

To naše zaupanje se je v naših dosedanjih odnosih z Italijo pokazalo kot upravičeno. Kajti svobodno gibanje ljudi na italijansko-jugoslovanski meji ni samo pospeševalo razvoja prijateljskih odnosov med obema državama, ampak je tudi obema nacionalnim manjšinama, slovenski v Italiji in italijanski v Jugoslaviji, omogočilo, da se počutita svobodnejši, kajti obe sta na ta način vzdrževali kolikor toliko normalne stike s tradicijo in kulturo svojega naroda, obenem pa sta se obe demokratično vključevali v družbeno življenje svoje države.

Zrelostna spričevala

PRIZNANA MED AVSTRIJO IN JUGOSLAVIJO

V zunanjem ministrstvu na Dunaju sta avstrijski zunanji minister dr. Rudolf Kirchschläger in jugoslovanski veleposlanik na Dunaju dipl. inž. Gustav Vlahov podpisala avstrijsko-jugoslovanski sporazum o enakovrednosti zrelostnih (maturitetnih) spričeval.

Sporazum, ki je bil sklenjen za neomejen čas, mora v obeh državah še potrditi parlament oziroma skupščina, potem pa bo začel veljati 60 dni po izmenjavi ratifikacijskih dokumentov.

S sporazumom o medsebojnem priznavanju zrelostnih spričeval bo nedvomno bistveno olajšan visokošolski študij študentov z ene v drugi državi. Pač pa med Avstrijo in Jugoslavijo še ni sporazuma, s katerim bi bile medsebojno priznane tudi visokošolske diplome.

Položaj Slovencev na Madžarskem se je v zadnjem času občutno izboljšal

Komisija za manjšinska in izseljenška vprašanja pri republiški konferenci SZDL Slovenije je prejšnji teden obširno razpravljala o položaju porabskih Slovencev in o nalogah matične domovine, da z različnimi oblikami sodelovanja in pomoči prispeva h kulturnemu in splošnemu razvoju slovenske manjšine na Madžarskem.

Splošna ugotovitev je bila, da se je v zadnjih letih stanje porabskih Slovencev občutno izboljšalo in da obstaja vrsta raznih oblik sodelovanja med Slovenci na Madžarskem in matično domovino. Ugotovili so, da sta nova ustavná ureditev na Madžarskem in pa splošna politična usmerjenost omogočili boljše pogoje za kulturni razvoj manjšin in za njihovo enakopravnost z večinskimi narodom. Nova madžar-

ska ustava iz leta 1972 namreč zagotavlja enakopravnost vseh narodnosti, med drugim rabo materinega jezika, šolanje v materinem jeziku ter negovanje in ohranjanje lastne kulture.

Sadovi tega se kažejo v tem, da je slovenščina dobila vidnejše mesto v šolah po slovenskih vaseh, da se te šole lahko preskrbujejo s slovenskimi učbeniki, ki jih izdaja Državna založba Slovenije skupaj z budimpeštansko založbo, slovenska društva nemoteno izvajajo svojo kulturno dejavnost. Ni ovir za to, da razna kulturna društva iz Slovenije prirejajo med porabskimi Slovenci razne kulturne prireditve. Sodelovanje in pomoč porabskim Slovincem se kaže tudi v prirejanju vsakoletnih tečajev za učitelje slovenščine, v organiziranju izletov dijakov

slovenskih staršev iz Porabja v Slovenijo in podobno.

Takemu ugodnemu razvoju je prav gotovo vzpodbudno pripomogel tudi enakopraven delovalni položaj, ki ga ima madžarska narodnostna skupnost v Sloveniji in Jugoslaviji. Pozitivno so delovali tudi številni stiki madžarskih in slovenskih predstavnikov, pa prav tako okrepitev gospodarskega in zlasti obmejnega gospodarskega sodelovanja med Slovenijo in obmejnimi predeli Madžarske.

Na seji so sklenili še bolj pozitivni stiki s porabskimi Slovenci, poglobljati vse oblike medsebojnega sodelovanja z obmejnimi kraji ter zlasti prizadevati si za tako krepitev gospodarskega sodelovanja z Madžarsko, ki bo prispevala tudi k gospodarskemu dvigu območja, kjer prebivajo porabski Slovenci.

Kmetijska strokovna šola za fante v Podravljah uspešno zaključila šolsko leto 1973-74

Konec preteklega tedna se je na Kmetijski strokovni šoli za fante v Podravljah izteklo šolsko leto 1973-74. Na svoje domove so se vrnili absolventi, ki so po dvoletnem šolanju pridobili vsestranske strokovne osnove za učinkovito podporo staršem pri reševanju proizvodnih nalog domače kmetijske proizvodnje. Kmetijsko šolo pa so zapustili tudi učenci prvega letnika, ki se bodo po šest in pol mesecih praktičnega dela na domačih kmetijah, spet vrnili v Podravlje da zaključijo strokovno šolanje z obiskom drugega letnika.

Da je strokovno znanje poleg materialnih osnov eksistenčnega pomena za sleherni kmetijo, je stvarnost, s katero je kmetijski proizvajalec konfrontiran ob vsakem koraku svojega dela in hotenja. Končno je dan

prizadevanja v posredovanje vseh tistih strokovnih prijemov in osnov, ki v največji meri odločajo o gospodarskem uspehu poedinega kmetijskega obrata.

Pri tem se je v še večjem obsegu kot doslej posluževala sodobnih učnih pripomočkov, kot so grafoskop, diaproskop, episkop in filmski projektor, s katerimi je po eni strani popestrila in kvalitetno izboljšala teoretični pouk, po drugi strani pa ga približala prijemom praktične kmetijske proizvodnje.

Tako je poleg lastnih programov za grafoskop in diapozitivnih slik v preteklem šolskem letu učencem pred-

vajala 92 strokovnih filmov odseka za strokovni film pri ministrstvu za kmetijstvo in gozdarstvo na Dunaju, s katerimi je zajela vsa področja kmetijske dejavnosti od poljedelske in živinorejske proizvodnje preko gozdarstva in kmetijske tehnike pa do obratostrojstva in gospodarstva.

Poleg rednega pouka je kmetijska šola tudi v preteklem šolskem letu organizirala izredna strokovna predavanja in poučne ogledke kmetijskih obratov, ki so učencem nudili priložnost, da se seznanijo z vsemi prijemmi, ki vplivajo na organizacijo in strokovno vodenje sodobno urejenih kmetijskih obratov ter da spoznajo predvsem tudi rezultate modernega gospodarjenja.

Kakor v prejšnjih letih, so učenci podraveljske kmetijske šole tudi letos obiskali štirinajstdnevni strojni tečaj v tehničnem strokovnem centru kmetijske zbornice v Celovcu. Na šoli pa so poleg rednega pouka absolvirali še molzni tečaj in tečaj za šoferski izpit.

Razstava slik Ernsta Arbeitsteina

Naš pliberški rojak Ernst Arbeitstein bo v času od 10. do 24. aprila razstavljal v celovški galeriji Hildebrand. Otvoritev bo 10. aprila ob 20. uri zvečer, potem bo pa razstava odprta dnevno od ponedeljka do petka od 17. do 20. ure ter v sobotah in nedeljah od 10. do 14. ure.

Ernst Arbeitstein je slikarskamouk, ki je že v ljudski šoli kazal posebno nagnjenje k risanju in slikanju. Leta 1960 se je kot dijak slovenske gimnazije v Celovcu udeležil evropskega risarskega in slikarskega tekmovanja šolarjev, sicer pa je že razstavljal v Innsbrucku, Slovenj Gradcu, Mutli, Ravnah na Koroškem, Beljaku in Velenju.

Slovenska lirika v Celovcu...

Društvo koroških književnikov prireja danes zvečer ob 20. uri v celovški Mestni hiši literarni večer, na katerem bo Paul Gorden iz celovškega Mestnega gledališča predaval liriko slovenskih pesnikov Vena Tauferja in Daneta Zajca iz Ljubljane. Pesmi je v nemščino prevedel graški študent slavistike Peter Kersche, ki se je že večkrat uspešno uveljavil kot prevajalec slovenskih pesnikov (tudi naših koroških) ter prispeval k spoznavanju literarnih stvaritev dveh sosednih narodov in dežel.

Današnjega literarnega večera v Celovcu se bosta udeležila tudi oba pesnika iz Ljubljane.

...ter hrvaška in srbska lirika v Gradcu

Pred nedavnim pa je bil v Gradcu večer sodobne hrvaške in srbske lirike, ki so ga skupaj pripravili tamkajšnji slavistični inštitut, katoliška prosveta in avstrijski kulturni inštitut v Zagrebu. Horst Slippek je predstavil devet hrvaških in srbskih pesnikov, katerih dela sta v nemščino prevedla Divna Schneider-Nikolič in Peter Kersche, Ante Stamač

pa je uvodno predaval o sodobni hrvaški liriki.

Prireditve, kot je današnja v Celovcu in nedavna v Gradcu, nedvomno veliko doprinašajo k medsebojnemu spoznavanju in s tem tudi k boljšemu razumevanju mednarodni.

Književno ustvarjanje med koroškimi Slovenci je v zadnjih letih zadobilo obseg, ki si ga pred desetletji sploh ne bi mogli predstavljati. Sivi se krog naših domačih besednih umetnikov in nenehno narašča zbirka njihovih knjižnih izdaj — vsekakor viden in prepričljiv dokaz življenjske sile našega življa, hkrati pa tudi odločen in nedvoumen odgovor vsem tistim, ki s svojo zahtevo po preštevanju sploh osporavajo naš obstoj.

Med najboljši plodne književne ustvarjalce nedvomno spada tudi pesnik Andrej Kokot. Minilo je komaj pet let, odkar se je javnosti predstavil s svojim prvencem — pesniško zbirko „Zemlja molči“, ki je leta 1969 izšla pri založbi Drava. Zdaj je — pri isti založbi — izdal že svojo peto zbirko, ki nosi naslov „Onemelo jutro“. Vmes so izšle še zbirke „Ura vesti“ (1970, založba Drava), „Pesniški list 9“ (1972, Založništvo tržaškega tiska in založba Lipa, Trst-Koper) ter „Čujte, zvonovi pojo“ (1972, Kulturno umetniški klub Tone Čufar pri DPD Svoboda Jesenice).

Z najnovejšo zbirko je Andrej Kokot sodeloval pri razpisu literarnih nagrad SPZ za leto 1973 ter je prejel prvo nagrado za poezijo. V svoji utemeljitvi je žirija takrat med drugim ugotovila, da je za to zbirko značilno preraščanje intimne umetniške izpovedi v pro-

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

bo na povabilo obeh osrednjih kulturnih organizacij koroških Slovencev gostovalo

z Bevk-Grabnerjevo dramo **Kaplan**
Martin Čedermac

v soboto 27. aprila 1974

● ob 20. uri v občinski dvorani na Bistrici v Rožu;

v nedeljo 28. aprila 1974

● ob 11.30 uri v farni dvorani v Železni Kapli,

● ob 19.30 uri v farni dvorani v Škocijanu.

Na predstave vabita

KRŠČANSKA
KULTURNA ZVEZA

SLOVENSKA
PROSVETNA ZVEZA

Kmetijska šola v Podravljah je imela na skrbi tudi izpolnitev prostega izvenšolskega in izvenučnega časa. Za potrebe prostega razvedrila je učencem nudila čitalnico s številnimi leposlovnimi knjigami ter klubski prostor, kjer so imeli na voljo televizor, radijski sprejemnik in gramofon s številnimi ploščami narodnih in poskočnih viž.

Velik interes so učenci pokazali tudi za predvajanje splošno-poučnih filmov, ki so jih seznanili s številnimi problemi, deželami in ljudmi sveta in jim tako odprli pogled na vprašanja in probleme, ki ležijo izven našega

ožjega področja.

Prijetno in koristno spremembo v vsakdanje življenje na šoli je tudi letos vnesel obisk predstavnikov tovarne dušika v Rušah, podjetij Pinusa in Zlatoroga ter časopisnega podjetja Kmečki glas. Gostje iz Slovenije so učence seznanili s številnimi vprašanji kmetijske proizvodnje v Sloveniji ter jih obdarili s strokovnimi in leposlovnimi knjigami, gramofonskimi ploščami in kolekcijami proizvodov njihovih podjetij ter jih tudi tokrat povabili na ogled družbene in zasebne kmetijske proizvodnje v Sloveniji.

Andrej Kokot: Onemelo jutro

Nov dosežek našega domačega pesništva

test zoper „stvarnost“ v naši deželi. In res je pesniku jezik oziroma beseda ponekod sredstvo, s katerim obtokuje posameznike in sile, ki bi rade ne samo izrekle ampak tudi izvršile smrtno obsodbo nad našim človekom. Čeprav je bistvo včasih treba šele izluščiti iz prispevka in navidez brezosebne konstrukcije, gre pri Kokotovih pesmih za govorico, ki ima kaj povedati: ne le osebno čustvo, marveč tudi skupinsko angažirano zavest našega ljudstva.

Zbirka obsega skupno 27 pesmi, ki so razdeljene na pet ciklov, pri čemer pa ne gre za strogo tematsko ločitev, temveč za delitev na pesmi, ki bi jih lahko smatrali bolj za osebno izpoved, ter ostale, ki izražajo splošno veljavna čustva, misli in poglede. Tako gre pri zbirki za specifično karakteristiko osebnega čustvovanja po eni ter kolektivne zavesti po drugi strani.

Zbirka „Onemelo jutro“ je — kakor že povedano — izšla pri založbi Drava, ki je v svoji tiskarni poskrbela tudi za brezhibno izvedbo tiskarskega dela, medtem ko je oprema knjižice delo avtorja. Cena 80 strani obsegajoče knjige je 48 šilingov, kupite oziroma naročite pa jo lahko v knjigarni „Naša knjiga“ v Celovcu, Wulfengasse.

TONE SVETINA

TRETJA KNJIGA

„Gospod poročnik, želim, da bi se pogovarjala sama. Ali pa me čimprej izročite nemškemu obveščevalnemu oficirju. Ukazano mi je, da se lahko samo z njim pogovarjam o tem, kar me sprašujete.“

Valjhun je vedel, da so Wolfovi agenti v korpusu, zato se je zamislil in dejal:

„Kdo vam bi to verjel?“

„Ne silim vas, da verjamete, če ne poznate stvari.“

„Jaz sem oficir za zvezo z nemškim štabom in mi lahko vse zaupate. V naših rokah ste. Od mene osebno je odvisno, kako daleč vas bomo peljali in kje zatolkli v zemljo.“

„Vaša stvar, gospod poročnik. Opozorjam vas, da ne bo ostalo skrivno, da sem prišel v vaše roke.“

Valjhun se je poigraval s svinčnikom.

„Dobro,“ je odločil. „Naj bo po vaše.“ Potem je ukazal: „Narednik, odpeljite vojake iz sobe, da bova ostala sama.“

Ostala sta sama. Valjhun ni sedel. Živčno je pogladil brčice in vprašal:

„No, kdo ste? Sedaj lahko govoriva odkrito.“

„Agent G-15 sem, gospod poročnik.“

„Čigav?“

„Agent majorja Wolfa, če ga poznate.“

„Kako ga ne bi poznal? Le kako ste prišli njemu v roke?“ je že bolj prijazno vprašal Valjhun in dodal: „Več kakor dobra znanca sva si. Da vam bom verjel, mi boste morali povedati kaj več in upoštevati izredni položaj, v katerem smo vas ujeli.“

Blisk se je rahlo nasmehnil in prefegnil roke, ki so mu rahlo pomodrele.

Valjhun je namenoma prezrl ta gib, s katerim je ujetnik protestiral, da je zvezan, in ga zvedavo motril.

Blisk se je zavedel, da igra na poslednjo in edino karto. Neprizadeto mu je pripovedoval zgodbo enega izmed agentov, ki so ga odkrili kmalu za Hrastom. O tem človeku so v diviziji raztrobili, da je odšel na vojaški tečaj, v resnici pa sta ga s Tomom likvidirala. Ko so ga zlomili, je bil zelo odkrit in povedal jima je brez kakršnegakoli pritiska več, kot sta si želela. Njegova edina želja je bila, da ga spravita s sveta brez bolečin. Njegov življenjepis je povsem ustrezal Valjhunovim predstavam, tako da je začel verjeti, da ima res pred seboj Wolfovega človeka. Ko mu je Blisk celo opisal majorja in ponovil nekaj njegovih stavkov — to je bil zvedel od Ane — se je led nezaupanja stalil.

„Kaj predlagate, da storimo z vami?“ ga je vprašal Valjhun.

„Zavoljo svojih pooblastil bi moral čimprej nazaj v enoto. Še bolj pa si želim, da me izročite majorju Wolfu. Moja vloga bi bila s tem opravljena. Če ostanem v dolini ali grem kam v Nemčijo, bi morda dočakal konec vojne. Kdo bi mi verjel, da sem pobegnil, ko ste ubili kurirja? Skoraj vsak, ki pobegne iz nemških ali vaših rok, je za večno sumljiv in ga to prej ali slej pokoplje.“

Valjhun je stiskal ustnice in razmišljal.

„Preudarni ste. Vidim, da trezno presoimate položaj.“

Pustiva za zdaj to možnost. So stvari, ki me zelo zanimajo. Bo divizija napadla?“

„Bo! Nemara bo najprej udarila po šibkejših postojankah. Čakajo na angleško pošiljko topov in granat.“

„Ali ste kdaj slišali za partizanko z imenom Ana, ki je bila ujeta pred tremi meseci in je izginila med napadom na nemški avtomobil na cesti iz Idrije?“

„To deklo poznam! Bil sem dežurni oficir, ko so jo diverzanti pripeljali v štab, in moral sem ji priskrbeti hrano in prenočišče.“

Valjhun je postal mehak in prijazen: odvezal mu je roke in mu ponudil cigareto.

Blisk je vedel za njegovo šibko točko. Zato mu je pripovedoval o Ani vse, kar je mislil, da mu lahko zaupa.

„Kje je sedaj to deklo?“

„Ne vem, gospod poročnik! Tudi major Wolf jo išče. Daslej mi je uspelo izvedeti, da je bila mesec dni v brigadi, ker pa je bila noseča, so jo poslali menda v neko bolnišnico. Tudi to bi se dalo izvedeti.“

Valjhun je bil ob teh nenadnih vesteh ves vznemirjen. Da bi prikrikl svoj pravi namen, je zaokrenil spraševanje na angleško pomoč in na vlogo angleške vojne misije. Blisk se je na široko razgovoril o stvareh, ki gibanju niso mogle škoditi.

Valjhun ga je poslušal le napol. V njegovi glavi se je porajal načrt, kako bi prišel na dan z besedo, da bi pridobil Bliska zase. Ko je zapisal nekaj glavnih podatkov, je zaprl blok.

„Imeli ste srečo, da sem šel s patroljo. Narednik, ki vodi to enoto, je zagrizen anglofil. Prepričan sem, da ne bi nikdar videli nemškega varnostnega oficirja. Dal bi vas ubili brez predsodkov. Nemški agenti so mu prav tako zoprni kot partizanski komisarji. Prišel je že navzkriž z gestapom in kaže, da bo še. No, pa pustiva to. Mislim, da je

V ponedeljek 11. marca je — kot smo poročali — tako imenovana „študijska komisija za vprašanja slovenske narodnostne skupine“ pri predsedstvu avstrijske vlade predložila poročilo o dosedanjem delu (vmesno poročilo). Papir, ki ga je dobil kancler Kreisky, je v bistvu zbirka štirih ločenih mnenj o poglaviti in sporni nalogi komisije, to je, sestaviti „manjšini naklonjen in za večino sprejemljiv“ model za ugotovitev števila Slovencev na Koroškem.

Rezultat je značilen za odnose v komisiji, ustanovljeni 9. februarja 1973. Uradni predsednik je kancler sam, poslevoedeči pa koroški socialistični poslanec in predsednik koroškega deželnega šolskega sveta Josef Guttenbrunner. Med 22 člani so zastopniki vseh treh parlamentarnih strank (socialistične, ljudske in svobodnjaške), več županov z južne Koroške, predstavniki katoliške in luteranske cerkve in pa trinajst strokovnjakov (pravnik, strokovnjaki za manjšine, jezikoslovci). Iz tega sestava, posebej iz poimenskega seznama, kajti strankarska pripadnost ni nujno istovetna z osebnimi stališči posameznega člana, in pa seveda po deklariranih pogledih zastopanih skupin je mogoče sklepati, da so v komisiji Slovincem znano naklonjeni ljudje ob zagriženih nasprotnikih. Socialist Guttenbrunner nikoli ni skrival svojega (čeprav včasih nekoliko pesimistično obarvanega, pa tudi s strankarsko disciplino obremenjenega) manjšini naklonjenega stališča. Prav tako je vrsta strokovnjakov, ki jim vsaj objektivnosti ne bi mogli odrekati; narobe bi bilo tudi spregledati načelno pozitivno usmeritev katoliške cerkve, ki je za svoje območje izdelala koncept sodelovanja na mešanem ozemlju, čeprav praksa že razkriva znane negativne plati koroške stvarnosti.

Kvalificirano zastopstvo koroških Slovincem — Zveza slovenskih organizacij in Narodni svet — v komisiji ne sodeluje (edini Slovenec v njej je dr. Valentin Inzko, ki je eden od dveh predstavnikov katoliške sinode). O razlogih smo že večkrat pisali, vendar bi bilo znano utemeljitev treba nekoliko razširiti čez ugovor zoper dr. Valentina Einspielerja, uradno zastopnika ljudske stranke (ÖVP), hkrati pa predsednika leta 1957 ustanovljene „Zveze koroških Vindišarjev“ (Bund der Kärntner Windischen). V tem predstavniku slovenskih asimilantov in s tem Heimatdiensta — čeprav v komisiji ni edini — ne vidijo koroški Slovenci samo posebljene raznarodovalne politike, temveč predvsem potrdilo kapitulacije vlade, vladajoče socialistične stranke in ne nazadnje kanclerja Kreiskega samega pred nemškonalno nestrpnostjo.

PREIZKUŠENA STRATEGIJA

„Študijska komisija“ je namreč prvi rezultat vladne politike po podiranju dvojezičnih napisov na Koroškem oktobra 1972.

Kancler Kreisky je 28. oktobra v svojem govoru koroškemu socialističnemu aktivu, izhajajoč iz načela, da je pogodbe in torej tudi državno pogodbo treba izpolnjevati, razvil program — tako vsaj kaže analiza njegovga nastopa — ki bi mu koroški Slovenci lahko pritrdili. Takrat je dokaj neposredno potrdil, da pogodba določa ozemlje veljavnosti sedmega člena, da izrecno nikjer ne govori o potrebnem številu manjšine za izvajanje zaščitnih določil in da tajno ali kakršnokoli ugotavljanje manjšine na podlagi prostovoljnega izjavljanja (Bekanntnisprinzip) ni ustrezno.

V delovnem programu „študijske komisije“, kamor so bili povabljeni, pa so Slovenci prebrali, naj bi na podlagi primerjave štetij iz leta 1951, 1961 in 1971 in ureditev položaja manjšin drugod v Evropi dala strokovno mnenje o pojmu „slovensko in mešano prebivalstvo“ v smislu besedila sedmega člena in sestavila model za „manjšini naklonjeno“ ocene števila koroških Slovincem.

Slovenski strokovnjak za manjšino Drago Druškovič je ob tem zapisal: „To poudarjanje količine (števila) povzroča nezaupanje med koroškimi Slovenci, ki odločno odklanjajo, da bi jih preštevali. Silam, nenaklonjenim koroškim Slovincem, pa omogoča manipulacije in olajšuje odlašanje izvajanja zaščitnih določil. Še huje, opravičuje sum, da gre za premišljeno strategijo, ki ima za cilj, s pomočjo uradnih statističnih metod skriti slovenski element na Koroškem na minimum“. Ustanovitev komisije je sprožila na Koroškem uglašeni koncert, ki presega strankarske ločnice sinkopiran z znanimi eksplozijami. „Leitmotiv“ je, da brez štetja Slovincem ni mogoče izvajati določil sedmega člena.

Predvsem pa sovpadajo s padcem šefa koroške SPO, deželnega glavarja Sime, obdolženega za izbruh „prastrahu“ zaradi dvojezičnih napisov, postavljenih v skladu z zakonom, sprejetim v dunajskem parlamentu; če je bila pobuda za zakon res Simova, sta jo odobrila stranka in vlada, preden je postala zakon. Sprememba politike koroških socialistov po obračunu s Simo v taktiko prepuščanja iniciative drugim strankam (ÖVP in FPÖ) je potrdila sklep vodstva slovenske skupnosti, da je komisija kot taka v nasprotju z duhom in črko državne pogodbe, naj bo sestavljena kakorkoli že, da je odsev nekih konstant avstrijske manjšinske politike in zato načelno nesprejemljiva.

Tega ni upošteval član komisije, znani strokovnjak za manjšine, prof. dr. Theodor Veiter, ko je pisal, da so se Slovenci napak odločili, ko so zaradi dr. Einspielerja odklonili sodelovanje v komisiji. „Osrednji slovenski organizaciji sta sami krivi, če ne bodo osvetljene vse plati koroškega problema“, kajti argumente tega „izredno inteligentnega človeka“ bi lahko spodbijali le Slovenci sami... kljub naklonjenosti posameznih članov komisije (Kleine Zeitung, 14. 11. 1973).

SLOVENC BI UTONILI — V STATISTIKI

Komisija ni izpolnila osnovnega mandata, naj izoblikuje enoten model za posebno štetje;

nemško-slovensko, slovensko-vindišarsko, vindišarsko-slovensko, vindišarsko-nemško in nemško-vindišarsko). To je način, ki je bil že spoznan za statistično izničevanje slovenske narodnostne skupine v Avstriji, kar je nakazal že zakon o dvojezičnih topografskih napisih leta 1972; ta vindišarjev pri določanju za izvajanje potrebnega odstotka ni več upošteval. Na prvi pogled bi bilo mogoče oceniti za manjšini naklonjeno rešitev, kot zmago znanstvenega mnenja v komisiji (prof. Isačenko, prof. Veiter in drugi) zoper trdo opozicijo desnice.

ZAKAJ SO VINDIŠARJI IZGINILI?

Če upoštevamo tako zanesljiv vir, kot je prof. Veiter — čeprav se tako mnenje v dani situaciji ponuja samo od sebe — potem je zadeva drugačna. Njegov namig na „izredno inteligenco“ vindišarskega voditelja dr. Einspielerja dobi v tem kontekstu nov pomen. Veiter piše v omenjenem članku (Odsotnost Slovincem in njene posledice, Kleine Zeitung, 14. 11. 73) naslednje: „Na zadnji seji komisije 22. oktobra je presenetil dr. Einspieler z izjavo, s katero priznava, da — v skladu z ugotovitvami slavistov v komisiji — ni samostojnega vindišarskega jezika (tako kot je izjavil že prej, da ni vindišarskega ljudstva, čeprav tega že tako skoraj nihče več ne trdi). Samo po sebi bi to lahko olajšalo delo komisije, če ne bi bilo obremenjeno z motivi, ki prav zagoto-

OB POROČILU „ŠTUDIJSKE KOMISIJE“

Preštevanje do ničle?

Deželni glavar Sima: Kakor hitro pridejo pogajanja s koroškimi Slovenci do načelnih vprašanj, se zavrtijo v krogu. Vse skupaj je samo pretveza

najbrž predvsem zaradi mnenja strokovnjakov. Eden od članov, prof. dr. Stourzh je v ločenem mnenju (20. 3. 73) posebej opozoril na nujno privilegirani položaj večine, Veiter pa je nakazal možnost, da je posebno štetje mogoče izvesti tudi tako, da „bi slovenska narodnostna skupina s pomočjo statistike praktično izginila“. Sedmi člen državne pogodbe, sodi Veiter, bi na ta navidez docela demokratični način postal brezpredmeten.

Poslevoedeči predsednik komisije, poslanec Guttenbrunner, je v intervjuju za koroško socialistično glasilo „Kärntner Tageszeitung“ (14. 3. 74) dejal, da bi privolil „v jezikovno štetje kot prvi korak k rešitvi samo alternativno, če nikakor ne bo mogoče doseči rešitve s pogajanjem“ (med strankami in manjšino).

Zaradi stališč ÖVP in FPÖ so nastali štirje vzorci, med katerimi komisija ni mogla izbrati takega, ki bi odseval enotno mnenje. Tako se je izoblikoval paket štirih predlogov „modela“: socialističnega, skupnega ljudskosvobodnjaškega (ÖVP-FPÖ) in dveh katoliških — večinskega (dr. Waldstein) in manjšinskega (dr. Inzko).

Enoten je menda le sklep, naj bi pri povpraševanju zahtevali odgovor na vprašanje: „Govorite nemško ali slovensko?“ To je najbrž tisti vzorec, o katerem je že lani avgusta rekel dr. Kreisky, da se mu zdi „ustrezna osnova“ za ugotavljanje manjšine. Takrat je bilo tudi slišati, da ima statistični urad že pripravljene take formularje.

Značilen je odmik od dosedanje števne prakse na Koroškem, kjer so doslej manjšino cepili na slovensko govoreče, na vindišarje in na dvojezične skupine (slovensko-nemško,

vo ne morejo biti v skladu z državno pogodbo. V skladu s to izjavo dr. Einspielerja naj bi pri posebnem jezikovnem štetju na Koroškem, ki je zdaj v obravnavi, spraševali samo po nemškem in/ali slovenskem jeziku v družini na ozemlju, ki ga je še treba natančneje opisati.“

Seveda pa, tako sodi Veiter — sklep se, kot rečeno, ponuja sam — če vindišarskega jezika ni, tudi ni mogoče ugotavljati števila tistih, ki ta jezik govorijo.

„Ker pa je na Koroškem veliko ljudi, ki živijo na rodni zemlji, po jeziku pa se priznavajo za vindišarje, kar je posledica določene politike ljudi, ki pod „vindiš“ razumejo slovensko narečje, različno od slovenskega jezika kvečjemu toliko kot dunajsko ali alemansko (švicarsko) od knjižne nemščine, ali pa vidijo v „vindišarjih“ politično pod-manjšino, zavestno različno od političnih ciljev tako imenovanih nacionalnih Slovincem, se po vsej verjetnosti nihče iz te skupine ne bi izjavil za izključno slovensko ali poleg „nemškega“ tudi slovensko govorečega,“ pravi Veiter.

OD PET DO DESET ODSOTKOV

Komisija se ni mogla zediniti o naslednjih točkah svojega delovnega programa:

— na katerem ozemlju naj bi bilo izvedeno jezikovno štetje;

— kolikšen naj bi bil minimalni odstotek manjšine, potreben za uvedbo dvojezičnega rešima in

— kakšni naj bi bili dvojezični krajevni napisi.

Ker nimamo na voljo zapisnikov komisije, lahko samo ugibamo o definiciji „slovensko in mešano prebivalstvo“, ki je po propozicijah komisije pravzaprav izhodišče vseh drugih sklepov. Vendar iz intervjuja za Guttenbrunnerjem sklepamo, da se je komisija o tem zedini — vse kaže, da v smislu Einspielerjeve „koncesije“, ki je zbrisala vindišarje.

Vprašanje ozemlja, kjer naj bi bila uveljavljena zaščitna določila sedmega člena (posebej tretjega odstavka), je ključno. Koroški Slovenci so v svojih dokumentih vladi povedali troje: 1. da je bilo ozemlje sestavljalcem državne pogodbe, štirim vezilam, znano; 2. da menijo, da je to tisto ozemlje, ki ga zajema zakon o dvojezičnem šolstvu iz leta 1945; in 3. da državna pogodba nikjer ne omenja za uveljavljanje zaščite potrebnega odstotka prebivalstva. Tako je razumeti tudi Kreiskyjeva stališča v delavski zbornici 22. oktobra 1972.

Po propozicijah komisije pa je med odstotkom manjšine in ozemljem neposredna zveza. Osnovna števena enota je občina; komasacije starih občin v okviru ukrepov za „izboljšanje strukture občin“ pa so v zadnjih letih marsikje prinesle spojitve občin s slovensko večino z drugačnimi in docela izkrivile statist. odnose v škodo Slovincem. Če bi komisija gradila oris jezikovno mešanega ozemlja na taki podlagi, bi se jim odprla globoka statistična jama. Vendar se je komisija, pravi Guttenbrunner, zedini, naj bi bilo štetje izvedeno na omrežju „pokopanih“ občin. Ni pa se strinjala glede odstotka, ki ni sporen le v smislu državne pogodbe, temveč tudi po načelih sodobne manjšinske zaščite. „Po obstoječi ureditvi — katere osnova so sedanje občine — bi slovenska manjšina v sedanjih občinah komaj še obstajala, če bi npr. vzeli za spodnjo mejo od pet do deset odstotkov...“ potrjuje Guttenbrunner.

KAKO NAPREJ?

Dne 22. oktobra lani je kancler Kreisky dejal, da bo poročilo o delu komisije poslal političnim strankam in se potem pogovarjal najprej z njimi. Ker poznamo Guttenbrunnerjevo stališča, sklepamo, da je socialistična varianta Slovincem relativno naklonjena, z druge strani pa vemo, da hočeta ljudska (ÖVP) in svobodnjaška stranka (FPÖ) „navidez demokratično (s štetjem) napraviti sedmi člen za brezpredmeten“.

„Kaj pa bo zvezni kancler zdaj s poročilom komisije dejansko storil, je prepuščeno njegovi odločitvi,“ pravi Guttenbrunner (KTZ, 14. 3. 74). Vendar, če postavimo njegovo dilemo — v kolikor to je — v trenutno politično ozračje na Koroškem, se ne nakazuje nič drugega kot dogovarjanje mimo manjšine, ki k razrešitvi bistvenih problemov ne bo nič prispevalo, kvečjemu razplamtelo nove javne polemike in morda še kaj hujšega.

Novi vodja koroške SPO Wagner sodi, da manjšinsko vprašanje ni stvar ene same stranke (t. j. socialistične), temveč vseh, v kolikor gre za sožitje vseh Korošcev. „Izpolnitev državne pogodbe pa je, to moram zmeraj znova poudariti, naloga zvezne vlade.“

Ta ping-pong med Dunajem in Celovcem, med zvezno in koroško SPO, skupaj s predvidenimi parlamentarnimi pogajanjmi, najbrž ni tako naključen: upoštevati je treba, da bodo leta 1975 na Koroškem deželne volitve, v vsej Avstriji pa bodo volili nov parlament. Po dunajskem kongresu SPO je znano, da se pripravljajo socialisti na utrditev svoje samostojne vladavine, ki pa bi bila resno ogrožena, če bi konkretni ukrepi v korist Slovincem znovali sprožiti nacionalistično gonjo in zamajali že na zadnjih volitvah prav zaradi tega oslabiljeno premoč socialistov na Koroškem.

Kot enega naslednjih korakov v zvezi s poročilom komisije napovedujejo nekateri viri (npr. Guttenbrunner) razpravo med strankami in predstavništvom slovenske manjšine. Za Slovence je tu edino možno stališče kontaktni komite. Tam doslej ni bilo nikakršnega napredka. Po zadnjem zasedanju komiteja, 19. februarja, je izjavil koroški deželni glavar Sima, ki se je zasedanja udeležil zadnjikrat (aprila bo odstopil), da se pogovori, kakor hitro pride do načelnih vprašanj, posebej tistih, ki izvirajo iz spora okrog krajevnih napisov, zavrtijo v zakletem krogu. Po njegovem rabijo ti pogovori z manjšino zgolj za alibi.

V dveh desetletjih po podpisu državne pogodbe so utrdile konstante avstrijske manjšinske politike: zavlačevanje, postopnost, praktizem in ogibanje bistvenim problemom; izza taktike se kažejo zasnove neke strategije.

To mnenje je preraslo pri koroških Slovincih v prepričanje, ki ga lahko spreobrne le zares kvaliteten in nagel premik.

Jaka Štular

(Delo, Ljubljana, 23. 3. 1974)

